

Rotterdamse rivieren: levendiger, aantrekkelijker en natuurlijker

Programma Rivieroevers
Rotterdam
Jaarbericht 2016

Inhoud

Projectenoverzicht 3

Voorwoord 4

Inleiding 6

Nieuwe Maas 8

Doelen 8

Ambitie Nieuwe Maas 8

Terugblik op het afgelopen jaar 10

Communicatiestrategie 10

Projecten 12

Rotte 16

Doelen 16

Toekomstvisie 16

Terugblik op het afgelopen jaar 19

Communicatiestrategie 19

Projecten 22

Schie 24

Doelen 24

Terugblik op het afgelopen jaar 24

Projecten 24

Wat vieren we volgend jaar? 26

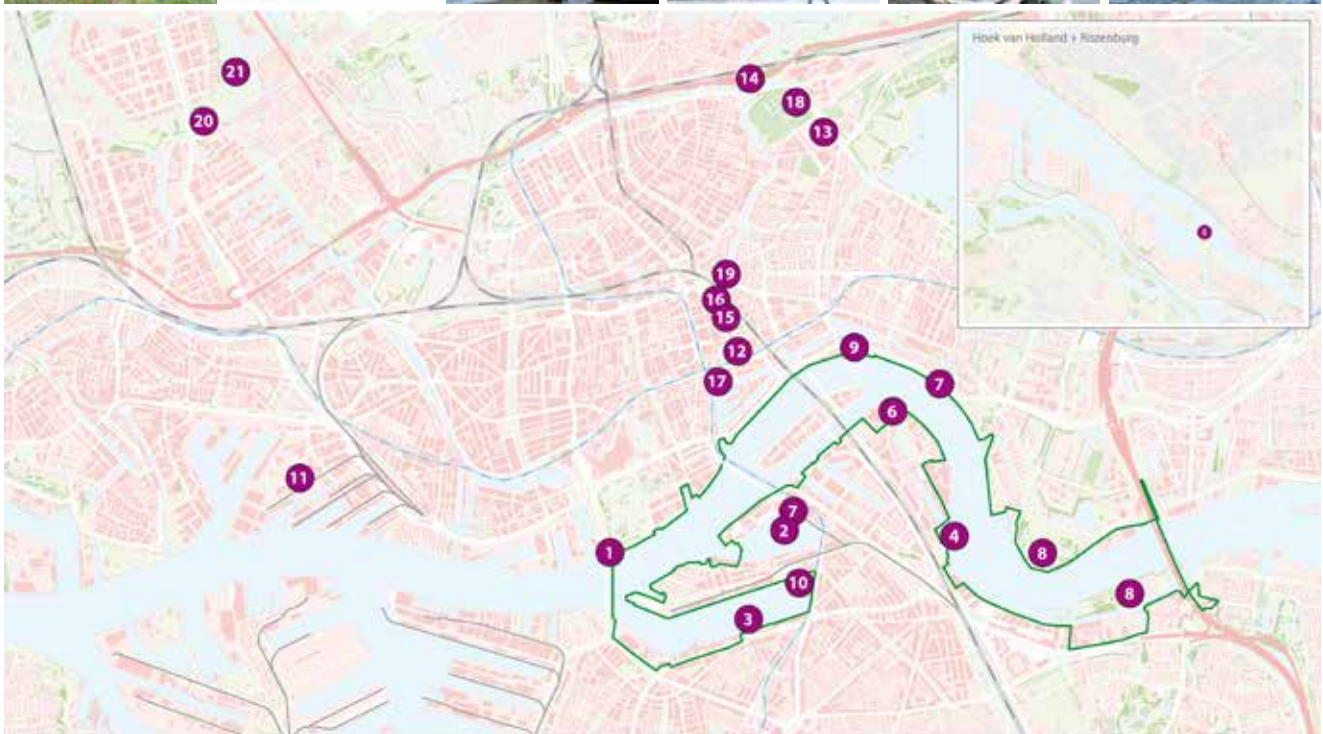

Peter Schmidt

Projectenoverzicht

- 1 Het Nieuwe Maasparcours quick wins
- 2 Het Dobberend Bos
- 3 Balkon aan de Maashaven
- 4 Getijdengeul Mallegat
- 5 Getijdenpark Groene Poort Zuid
- 6 Getijdenuoever Nassauhaven
- 7 Recycled Park Rijnhaven
- 8 Getijdenpark Eiland van Brienoord en Polder de Esch
- 9 Oosterkade/BlueCity/Maasboulevard
- 10 Getijdenpark Maashaven
- 11 Getijdenuoever Keilehaven, Merwe-Vierhavens
- 12 Grotekerkplein
- 13 Rotteprofiel Schutterskwartier
- 14 Vaarknooppuntenwerk
- 15 Aanlegsteiger voor plezierjachten
- 16 Rotte fietspad
- 17 Leuvekolk
- 18 Crooswijksebocht
- 19 Ontwikkeling pleziervaart Rotterdam en binnenstedelijke sloopenhaven
- 20 Grote Kerk Overschie en Landgoed de Tempel
- 21 Bochtafsnijding Schie

Voorwoord

Gemeente Rotterdam heeft hét allemaal: de Erasmusbrug, de Hef, de Markthal én de rivieren de Nieuwe Maas, de Rotte en de Schie. Deze drie Rotterdamse rivieren waren eeuwenlang dé motor voor economische groei. En nog steeds zijn ze voor de stad belangrijk als economische levensader waarop transport plaatsvindt. Daarnaast bieden ze mogelijkheden voor horeca, natuurontwikkeling, sport en recreatie.

Elke Rotterdammer fietst, loopt, rijdt of vaart weleens langs of op een van deze drie rivieren. Op sommige plekken zien de oevers er fantastisch uit, op andere plekken valt het nodige te verbeteren. Met het programma Rivieroevers zet Rotterdam zich in om bij, langs en op de Rotterdamse rivieren de kwaliteiten te verbeteren. Hiermee levert het programma een bijdrage aan een aantrekkelijker, economisch sterker en toekomstbestendig Rotterdam.

Als gemeente kunnen we dit niet alleen. Daarom is gekozen voor een aanpak waarbij we de handen ineen slaan en samenwerken met enthousiaste en betrokken Rotterdammers: burgers, ondernemers, maatschappelijke partners en vertegenwoordigers van andere overheden.

Deze aanpak werpt nu al vruchten af. De eerste resultaten van het programma laten zien dat er in 2016 prachtige activiteiten in samenwerking met anderen zijn uitgevoerd en verschillende projecten in gang zijn gezet. In 2017 gaan we daar mee door. Alle Rotterdammers roep ik op om gebruik te maken van wat al gerealiseerd is en te genieten van al het moois dat de rivieren hebben.

Joost Eerdmans

Wethouder veiligheid, handhaving en buitenruimte

Evert Buitendijk fotografie

~
'Samen
maken we de
Rotterdamse
rivieren levendiger,
aantrekkelijker en
natuurlijker.'

~

Inleiding

De Maas bij nacht ~ Joep Boute

Doel van het jaarbericht 2016 van het programma Rivieroevers Rotterdam is om terug te kijken op het afgelopen jaar en te laten zien wat de gemeente Rotterdam in samenwerking met verschillende partners heeft gedaan om de rivieroevers van de Nieuwe Maas, Rotte en Schie toekomstgericht te verbeteren.

Ook laten we zien wat de ambitie is voor elk van de rivieren. De drie rivieren hebben elk hun eigen ontstaanswijze, karakteristiek en omgeving, die de inzet vormen voor de toekomstige ontwikkelingen. Daarom stellen we niet één toekomstvisie op, maar pakken we die op per rivier.

Voor de Rotte is die in 2016 uitgewerkt in de 'Toekomstvisie binnenstedelijke Rotte'. Het komend jaar werken we de toekomstvisie voor het stedelijk deel van de Nieuwe Maas verder uit.

Ambitie Programma Rivieroevers 2015-2018

Op 22 maart 2016 heeft het Rotterdamse College van B en W het programma Rivieroevers Rotterdam 2015-2018 goedgekeurd. De ambitie van het programma is om de kwaliteiten van de Rotterdamse rivieren te benutten om Rotterdam **levendiger, aantrekkelijker en natuurlijker** maken. Hiermee levert het programma een bijdrage aan een aantrekkelijker, economisch sterker en toekomstbestendiger Rotterdam.

Budget 2015-2018

Voor de concrete uitvoering van projecten binnen het programma Rivieroevers Rotterdam is voor de periode 2015-2018 in totaal 1,35 miljoen euro beschikbaar gesteld.

Met dit bedrag is in 2016 bijgedragen aan de evenementen Picnic Island en Rotte Swim. Ook is er een bijdrage verleend aan de voorbereiding van de aanlegsteiger Lombardkade, de vergroening van de oever van het Grotekerkplein, de vergroening van de Maasboulevard en de diverse quick wins van het Nieuwe Maasparcours.

*Fietsen langs de Schie
~ Arnoud Verheij*

Varen op de Rotte ~ Arnoud Verhey

Insteek programma

Vanwege het bescheiden programmabudget is bij de aanpak gekozen om te kijken waar slimme koppelingen gemaakt kunnen worden met andere programma's en initiatieven. Ook heeft dit ervoor gezorgd dat we onze keuzes voor inzet en budget prioriteren op basis van lokaal enthousiasme en eigenaarschap. Dit houdt in dat we aansluiten bij de energie en inzet van ondernemers en andere partijen in de gebieden rondom de rivieren. We werken met hen samen aan het formuleren van specifieke opgaven en zoeken met elkaar naar creatieve oplossingen. Het programma vormt daarmee een raamwerk voor de eigen initiatieven van de gemeente en als middel om initiatieven van andere partijen af te wegen en te faciliteren.

Terugblik 2016: samenwerking loont!

In 2016 heeft deze aanpak geleid tot mooie resultaten die bijdragen aan een karakteristiek, aantrekkelijk, economisch sterker en toekomstbestendig Rotterdam. Bovenop het programmabudget van 1,35 miljoen euro heeft Rotterdam

via overige gemeentelijke budgetten het afgelopen jaar nog eens 2,8 miljoen euro beschikbaar gesteld aan projecten van het programma Rivieroevers. Overige partijen zoals de provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Havenbedrijf Rotterdam, Rijk, Recreatieschap Rottemeren en de Europese Unie stelden 13 miljoen euro beschikbaar. Samenwerking is bij dit programma erg belangrijk. Als het daarom gaat, zien we bij de Rotte dat er veel enthousiasme, energie en betrokkenheid van bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties is, zoals de stichting Plezierrivier de Rotte. Bij de Nieuwe Maas zien we dit enthousiasme ook ontstaan bij een aantal ondernemers. Dit heeft nog meer tijd en stimulans nodig. Bij de Schie wachten we tot er meer lokaal eigenaarschap is, maar kijken we al wel waar we concrete mogelijkheden hebben om iets toe te voegen aan de rivieroever. We verwachten dat dit een stimulerend effect heeft. Per rivier lichten we de ontwikkelingen en resultaten toe in de volgende hoofdstukken.

Rivierenkaravaan om draagvlak te peilen

Om de Rotterdammer een stem te geven in dit programma is in 2016 gewerkt met de Rivierenkaravaan: een mobiele bouwkeet, ingericht om met bewoners in gesprek te gaan over de Rotterdamse rivieren. Deze karavaan is op verschillende plekken in Rotterdam neergestreken, tijdens evenementen en festivals zoals de Rotterdamse Oogstmarkt, Wijnhavenfestival, Rotte Swim en Wereld Havendagen. Er is aan de bewoners en bezoekers van de stad gevraagd wat zij zouden willen met de rivieren. In totaal zijn er bijna 250 reacties opgehaald. Wat uit de opbrengst van de Rivierenkaravaan duidelijk blijkt, is dat de aspecten natuurlijke, levendige en aantrekkelijke oevers belangrijk zijn voor de inwoners van Rotterdam en het programma veel draagvlak heeft.

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken geven we per rivier een overzicht van de doelen. We schetsen de actuele situatie en geven een terugblik op wat bereikt is. Ook beschrijven we in elk hoofdstuk waar de ambities liggen. En hoe we die samen met anderen willen omzetten in zichtbare resultaten voor onze rivieren: het stromend goud van Rotterdam!

Rivierenkaravaan

Nieuwe Maas

Doelen

- meer activiteiten in binnenstedelijk gebied
- meer aantrekkelijke plekken en (wandel- en fiets)routes
- vergroten bereikbaarheid voor bewoners en bezoekers
- versterken unieke Rotterdamse karakter

Ambitie Nieuwe Maas

Versterken karakter havenstad in de Delta

De Nieuwe Maas, het Scheur en de Nieuwe Waterweg liggen op het einde van de Rijn-Maasdelta. De open verbinding met de zee en de goede verbindingen met het achterland zijn van groot economisch belang. Het behoud van goede verbindingen voor de (internationale) scheepvaart is en blijft cruciaal voor de economische ontwikkeling van de regio. De rivieren voeren regen- en smeltwater af en ze hebben een belangrijke betekenis

als grondstof, bijvoorbeeld voor drinkwater, proceswater en irrigatiewater. De ligging in de delta biedt nog meer kansen.

De Nieuwe Maas kan uitgroeien tot dé centrale openbare ruimte van de havenstad Rotterdam, waarin het gebruik van de rivier als essentiële levensader voor de scheepvaart, een goed functionerende haven, een podium voor de moderne metropolitane stad, de beleving van de natuurlijke dynamiek én de grootsheid van de rivier samengaan. De Nieuwe Maas is een plek waar de stedeling kan genieten van het zicht op de schepen die de Nieuwe Maas op en af varen, waar wat te doen is en waar je soms juist van de rust en de natuur kunt genieten. Hier ervaar je grote contrasten: de enorme bedrijvigheid van de raffinaderijen tot een klein verscholen strandje.

De rivier de Nieuwe Maas verbindt stad en ommeland, en verbindt noord en zuid. De rivier nodigt uit om te sporten en te bewegen, bijvoorbeeld via het rondje bruggen of het Nieuwe Maasparcours. De rivier verbindt ook stad en natuur. De steeds schoner wordende

rivier, de verschillende overgangen van zout en zoet en het getij bieden kansen voor het vergroten van de biodiversiteit en het maken van natuurlijke (speel)plekken, dicht bij de bewoners. De rivier is een podium: voor activiteiten op en langs de rivier. En op termijn kan er mogelijk zelfs op kleinschalige wijze voedsel geproduceerd worden. De dynamiek van de delta biedt ook kansen om de verschillende stromen (zoals bagger) te sluiten of te hergebruiken.

De Nieuwe Maas is het internationale podium voor de metropolitane havenstad in de delta: een showcase van het kunnen.

Regionaal toekomstperspectief

De ambities voor de Nieuwe Maas sluiten aan bij het regionale toekomstperspectief. Het afgelopen jaar is in het regionale programma 'Rivier als Getijdenpark' eerst een gezamenlijk toekomstperspectief voor de Nieuwe Maas en Nieuwe Waterweg voor de hele regio gemaakt. Ook op regionale schaal ligt de focus

LEVENDIG

AANTREKKELIJK

TOEGANKELIJK

KARAKTER

op het realiseren van uitvoeringsprojecten. Om ervoor te zorgen dat deze verschillende projecten op verschillende plekken elkaar versterken, hebben de samenwerkende partijen een landschappelijk raamwerk opgesteld. Dit landschappelijk raamwerk is beschreven in het Groeidocument 2 – de Rivier als Getijdenpark. Het centrale idee achter het Regionale programma 'Rivier als Getijdenpark' is het beter beleefbaar, natuurlijker en recreatiever maken van de delta.

Samenwerking

Werken aan de getijdenparken kunnen en doen we niet alleen. Dankzij extra financiële bijdragen van verschillende partijen waaronder de provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, het programma Bestaand Rotterdams Gebied (BRG) en lokale overheden is de aanleg van een aantal getijdenparken in de regio Rotterdam een stuk dichterbij gekomen. In totaal is nu bijna 10 miljoen euro beschikbaar gesteld door de verschillende regionale partijen voor de uitvoering van getijdenparken.

In maart 2015 werd er een intentieovereenkomst getekend door tien partijen, namelijk provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat, Wereld Natuur Fonds, Zuid-Hollands Landschap, EcoShape, gemeente Ridderkerk, Hoogheemraadschap van Delfland, Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard, Havenbedrijf Rotterdam en gemeente Rotterdam. In november 2016 groeide deze coalitie met nog eens zes partijen: gemeente Maassluis, gemeente Schiedam, LIFE, Tauw, ARK Natuurontwikkeling en RiverArt.

Stedelijk toekomstperspectief

Het afgelopen jaar is gewerkt aan een globaal regionaal landschappelijk raamwerk, maar er komt nog meer op de Nieuwe Maas af. De druk op de woningmarkt neemt snel toe. Ook langs en in de rivier ontstaan initiatieven om tot nieuwe woningbouwlocaties te komen. Het vervoer over water wint aan populariteit.

Na invoering van vaste tarieven is het gebruik van de watertaxi enorm toegenomen. Er is nog steeds een grote behoefte aan aantrekkelijke karakteristieke openbare ruimte in het centrum en de omliggende stadswijken. De rivier biedt de mogelijkheid om hier wat

aan te doen. En er komen steeds meer kleinschalige initiatieven op Rotterdam in het algemeen en de rivier in het bijzonder af. Denk hierbij aan aanvragen voor bijvoorbeeld drijvende parken, de vraag naar nieuwe woningbouwlocaties en verschillende vormen van vervoer over water zoals de hop-on hop-off waterbus.

Wat is een getijdenpark?

Een getijdenpark is een natuur- en/of recreatiegebied in de rivier, dat gebruik maakt van de dynamiek van de rivier. Bij getijdenparken maken de harde, steile, stenige en hoge oevers plaats voor meer natuurlijke, geleidelijke overgangen. Dit kan een geleidelijke natuurlijke oever zijn of een trappartij. Getijdenparken bieden daardoor ruimte aan nieuwe openbare ruimten, groengebieden en nieuwe recreatieve mogelijkheden. De ecologische kwaliteit van de rivier is gebaat bij de aanleg van getijdenparken: zalm en steur zwemmen van en naar zee, dankzij nieuwe rustplekken en schoner water. Bovendien zorgt een langzaam oplopende rivieroever voor golfbreking bij hoger water waardoor een getijdenpark bijdraagt aan een toekomstbestendige Rotterdamse regio.

Intentieovereenkomst 'De Rivier als Getijdenpark'

Voor het stedelijk deel van de Nieuwe Maas is naar voorbeeld van de twee verschillende toekomstperspectieven voor de regionale Nieuwe Waterweg/Nieuwe Maas en de binnenstedelijke Rotte ook zo'n toekomstperspectief nodig. Als doelen zijn hiervoor geformuleerd:

- verleiden, het enthousiast maken van iedereen die wat met de Nieuwe Maas van doen heeft;
- richting geven aan initiatieven (het juiste initiatief op de juiste plek);
- agenderen van kansen en mobiliseren van gebiedscoalities.

We richten ons in 2017 nog meer op het stedelijke deel van de Nieuwe Maas: van de Van Brienenoordbrug tot en met Merwe-Vierhavens.

Terugblik op het afgelopen jaar

Het afgelopen jaar is op verschillende manieren gewerkt aan de Nieuwe Maas. Enerzijds door een communicatiestrategie in te zetten bij de Nieuwe Maas waarmee we de bekendheid van de Nieuwe Maas als aantrekkelijke locatie vergroten. Dit doen we bijvoorbeeld door de inzet van stuintochten. Die organiseren we voor Rotterdammers om hen de recreatiemogelijkheden te laten ervaren. Verder richten we ons op het versterken van samenwerkingsverbanden om en rond de Nieuwe Maas. Anderzijds werken we aan concrete projecten. Hierbij onderscheiden we projecten in de uitvoeringsfase, de planfase en de kwartiermakersfase (ook wel initiatieffase genoemd).

Communicatiestrategie

De communicatiestrategie bij de Nieuwe Maas is gericht op het vergroten van de bekendheid van de Nieuwe Maas en alles wat er langs de rivieroever speelt bij alle Rotterdammers. Door het vergroten van de bekendheid enthousiasmeren we hen om gebruik te gaan maken van de mogelijkheden op en rond de rivier. Daarnaast agenderen we initiatieven, resultaten en kansen en zetten die in de spotlights via het bezoeken en organiseren

van netwerkbijeenkomsten. Het doel is om (naar voorbeeld van de Rottecafés) samen met ondernemers, bewoners en maatschappelijke organisaties kennis te delen en op zoek te gaan naar gezamenlijke belangen om de Nieuwe Maas levendiger en aantrekkelijker te maken.

Rivieren in de media

In 2016 heeft deze strategie geleid tot een aantal mooie publicaties in de media. Zo konden bewoners in de regionale huis-aan-huisbladen en in de METRO een reeks artikelen lezen onder de titel 'Nieuwe Maas, wilder dan je denkt.' Het AD besteedde op 15 april een dubbele pagina aan de Rivier als Getijdenpark. En onlangs besteedde de zedelijke natuurserie 'Wildernis onder Water' op televisie uitgebreid aandacht aan het Rotterdamse Buizenpark en de Groene Poort Zuid; beide projecten zijn in 2016 uitgevoerd.

Recreatiemogelijkheden ervaren door stuintochten

We willen de Nieuwe Maas bekender maken bij Rotterdammers als aantrekkelijke, natuurlijke en bijzondere plek om te recreëren. Om dit ook te ervaren zijn er door stichting ARK Natuurontwikkeling in samenwerking met de partijen die betrokken zijn bij het programma 'Rivier als Getijdenpark' verschillende stuintochten georganiseerd. De bewoners van Rotterdam en omgeving konden intekenen op acht stuintochten voor kinderen en volwassenen, onder andere naar het Eiland van Brienenoord

Versterken van samenwerking langs de Nieuwe Maas

Naast het informeren van de bewoners en bezoekers van Rotterdam zijn er ook een aantal bijeenkomsten georganiseerd waar verschillende partijen bijeen werden gebracht om met elkaar ideeën, plannen en initiatieven te delen. Zo was er in november 2016 een grote bestuurlijke oploop over het regionale programma 'Rivier als getijdenpark' waar verschillende Rotterdamse projecten (in uitvoering, in planfase of in de initiatieffase) werden gepresenteerd. In december 2016 is er een eerste netwerkbijeenkomst met ondernemende Rotterdammers georganiseerd in het paviljoen van Boompjes Rotterdam. De organisatie van netwerkbijeenkomsten zetten we voort. We hopen

daarmee een actieve gemeenschap te bouwen met bewoners, ondernemers, maatschappelijke partners en lokale overheden die de bekendheid van de Rotterdamse rivieren gaan vergroten en versterken met hun activiteiten en initiatieven. Gemeente Rotterdam is voornamelijk facilitator en matchmaker in de opstartfase totdat andere partijen die rol over kunnen nemen.

Artikel 'Wilder dan je denkt' over de Nieuwe Maas
~ Havenloods 23 maart 2016

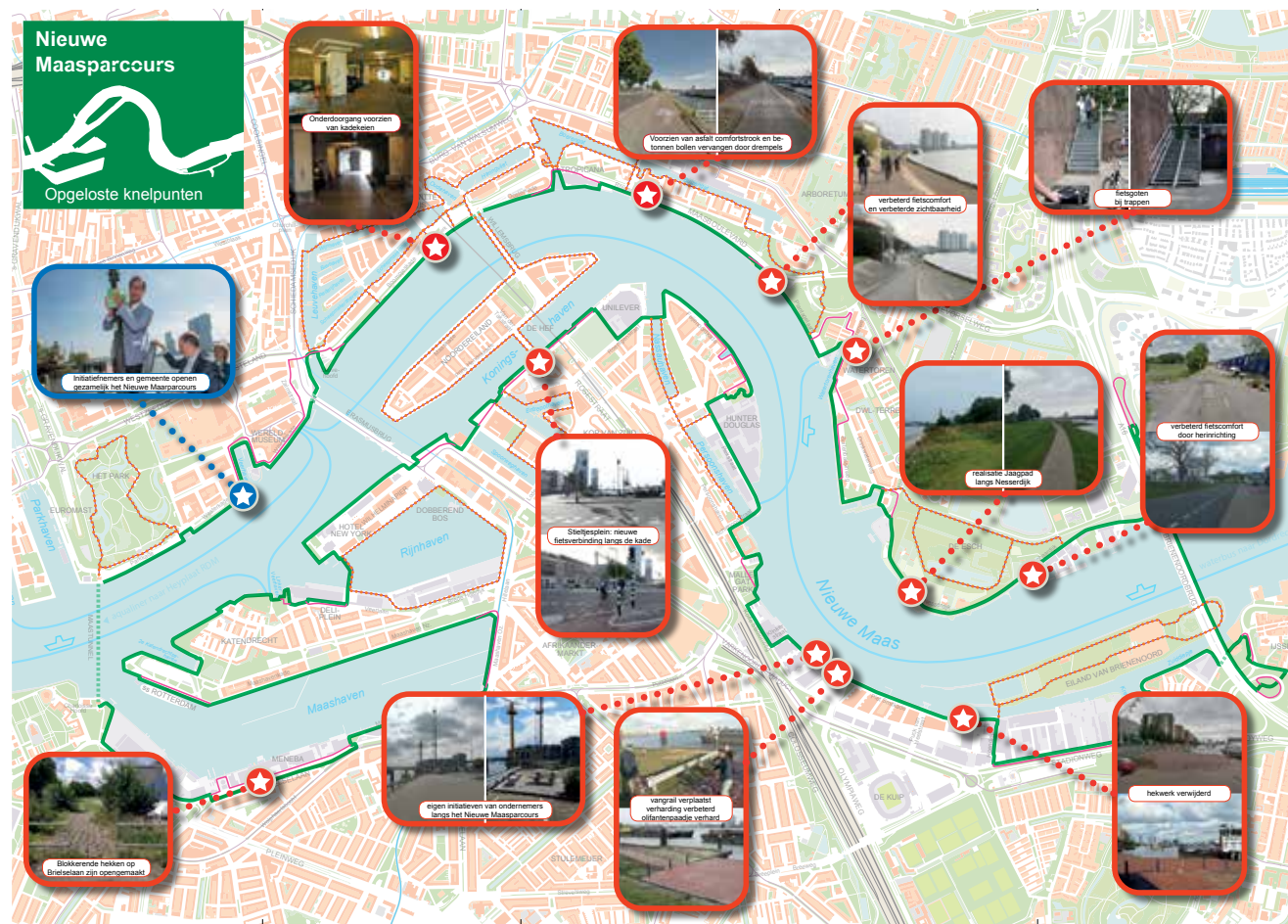
Projecten

Het Nieuwe Maasparcours quick wins (uitgevoerd)

In de gemeenteraadsvergadering van 15 juli 2014 is de motie aangenomen om het initiatief Nieuwe Maasparcours als uitgangspunt te hanteren binnen relevante beleidsvelden. In de motie werd het college van B en W aangespoord om het initiatief Nieuwe Maasparcours te omarmen en hier uitvoering aan te geven op een aantal benoemde punten:

- In 2016 is er bewegwijzering geplaatst en zijn er een aantal ingrepen in de buitenruimte gedaan om de route beter te laten doorlopen.
- Op verschillende locaties langs de route was het niet toegestaan om te fietsen. Daar waar het verkeers technisch mogelijk is om te fietsen, of wordt gemaakt, is een verkeersbesluit genomen. Hiermee is het fietsen toegestaan langs de gehele route.
- Voor het verfraaien van de ondergang nabij Health City en een aansluiting van het Mallegatpark richting Zorgcentrum Steenplaat zijn de ontwerpen gereed. De aankomende tijd wordt gezocht naar financieringsmogelijkheden om deze werkzaamheden uit te voeren.
- De promotie van het Nieuwe Maasparcours is in 2016 overgegaan naar de gemeente. Voor de publicatie van plattegronden van de route gebruiken we de gemeentelijke kanalen en zoeken we aansluiting bij bestaande routeapps en -sites om de marketing te borgen.
- Voor de knelpunten op lange termijn is meer tijd nodig om tot goede oplossingen te komen, zoals de financiering. Aan het Nieuwe Maasparcours moet dan ook blijvend gewerkt worden. Bij elk nieuw initiatief langs de route worden de mogelijkheden voor het Nieuwe Maasparcours onderzocht.

Met het gereed komen van de quick wins van Het Nieuwe Maasparcours, beschouwen we het project als afgedaan, maar niet de ambitie, borging van de promotie en het werk aan het Nieuwe Maasparcours. Die zetten we integraal voort binnen het programma Rivieroevers.

Het Nieuwe Maasparcours is een route langs de oevers van de Nieuwe Maas, bedoeld om te wandelen, fietsen, hardlopen, skaten en te genieten van het prachtige uitzicht. Dit initiatief van vier ondernemende Rotterdammers is door de gemeente omarmd en verder gebracht.

Kaart Nieuwe Maasparcours

Dobberend bos in de Rijnhaven

Het Dobberend Bos (uitgevoerd)

In de Rijnhaven is 16 maart 2016 het Dobberend Bos geopend. Dit is een initiatief van Mothership en andere partijen om de haven groener te maken. Er dobberen nu twintig Hollandse iepen in oude boeien. De gemeente wil graag de leegstaande havens meer toegevoegde waarde geven en dit project past daar goed in. Het Dobberend Bos is een tijdelijk initiatief.

Getijdengeul Mallegat (in uitvoering)

Het Mallegatpark is recent heringericht. Om de beleavings- en natuurwaarde van het park en de omgeving te vergroten, leggen we een Getijdengeul in de Nieuwe Maas aan. Het is een project van Rotterdam in samenwerking met Rijkswaterstaat, Wereld Natuur Fonds, Havenbedrijf Rotterdam, provincie Zuid-Holland en Ecoshape. Het project is aanbesteed en de uitvoering is gestart. Begin najaar 2017 is de dam op hoogte en opgevuld. Eind 2017 staat de oplevering gepland.

Balkon aan de Maashaven (eerste fase afgerond, tweede fase planvorming)

Aan de Maashaven Zuidzijde werd een bestaand parkje in 2015 uitgebreid en opnieuw ingericht. Met dit 'Balkon aan de Maashaven' is er een groengebied bijgekomen van hoge kwaliteit. Daarmee is het startsein gegeven voor de verdere herontwikkeling van dit gebied. In de tweede fase komt er een nieuwe voor publiek toegankelijke route langs de Maashaven Zuidzijde. Hiermee willen we een nieuwe recreatie- en verblijfsplek op Zuid aan de waterkant creëren. Dit gebeurt door de sloop van oude bedrijfshallen, door het herinrichten van de kade en door het aanleggen van een wandelroute.

Balkon aan de Maashaven ~ Urbanisten

Doorsnede getijdengeul Mallegat

*Impressie woning in de Nassauhaven
~ Public Domain Architecten*

Getijdenuoever Nassauhaven (in uitvoering)

In aansluiting op het bestaande park wordt in de Nassauhaven, naast de ontwikkeling van achttien drijvende woningen (project Havenloft) een natuurvriendelijke oever gerealiseerd. Rotterdam is in dit geval trekker van het project en werkt hierin samen met Rijkswaterstaat, provincie Zuid-Holland, de Europese Unie (middels LIFE+), Wereld Natuur Fonds, Havenbedrijf Rotterdam en Ecoshape/Deltares. De getijdenuoever Nassauhaven gaat in 2017 in uitvoering.

Getijdenpark Groene Poort Zuid (in uitvoering)

In 2013 is Rotterdam samen met Rijkswaterstaat, Havenbedrijf Rotterdam en het Wereld Natuur Fonds gestart met dit project. Vijf kilometer oever van de landtong maken we bij Rozenburg minder diep en tegen scheepsgolven beschermd met een langsdam. Tussen de kribben ontstaat hierdoor een 'intergetijdegebied' dat droogvalt bij eb. Dit vormt een nieuw leefgebied voor allerlei vissen, vogels en planten. Bij de dammen en verondieping hergebruiken we bouw materiaal en grond die vrijkomen bij werkzaamheden of andere bouwprojecten in de regio Rijnmond. Zo dragen we niet alleen bij aan mooie natuur, maar ook aan de circulaire economie.

Recycled Park Rijnhaven (pilots uitgevoerd/planfase)

Sinds kort liggen drie plastic winningsplatforms in de Nieuwe Maas. De platforms vangen 24 uur per dag het rivierplastic op dat in het water drijft door slim gebruik te maken van het getij en de stroming. Deze winningsplatforms zijn een initiatief van de Recycled Island Foundation. In totaal wil deze organisatie zes tot acht platforms realiseren op strategische plekken in de Nieuwe Maas. De platforms zijn grotendeels gemaakt van gerecycled kunststof. Dankzij de installatie van de drie plastic winningsplatforms op deze locaties blijft het plastic binnen de kunststofkringloop, waardoor verwerking van het plastic mogelijk is. Een prototype van 15 m² is in 2016 in de Rijnhaven geplaatst. In 2017 vindt de oplevering van het Recycled Park van 150 m² plaats.

Getijdenpark Eiland van Brienoord en Polder de Esch (planfase)

Op initiatief van het Wereld Natuur Fonds en ARK Natuurontwikkeling en ondersteund door Rijkswaterstaat en Rotterdam heeft in 2016 een kwartiermakersfase plaatsgevonden. Doel hiervan was te onderzoeken of er zowel inhoudelijk als op het gebied van draagvlak en financiën voldoende mogelijkheden waren om op het Eiland van Brienoord en/of Polder de Esch een getijdenpark te realiseren. De conclusie die hieruit getrokken kan worden, is dat er goede mogelijkheden voor een Getijdenpark zijn op Eiland van Brienoord: omwonenden zijn enthousiast, er zijn voldoende financiële middelen en inhoudelijk is veel draagvlak voor het model Getijdengeul en getijdenrand. We starten nu een project op om te komen tot een definitief ontwerp. Begin 2019 start de uitvoering. Voor Polder de Esch zetten we in op het faciliteren van een bewonersinitiatief. Deze tussenstap heeft als doel om de wensen van de gebiedspartijen en bewoners beter uit te werken.

Gebruiksmogelijkheden getijdenpark Eiland van Brienoord en Polder de Esch ~ De Urbanisten

BlueCity ~ Joep Boute

Huidige situatie Maashaven

Sfeerimpressie Keilehaven

Getijdеноever Keilehaven, Merwe-Vierhavens (initiatieffase)

De getijdеноever in de Keilehaven maakt onderdeel uit van de transitie in Merwe-Vierhavens. We zoeken hier naar de mogelijkheden voor een gemengd woon-werkmilieu in een groene omgeving. De buitenruimte loopt richting het water getrapt af om het getijde goed te kunnen beleven. De oever is zo ontworpen dat die openbaar en 'doorwaadbaar' is via een pad inclusief een halte voor de watertaxi. Om het project verder te brengen is een breed gedragen plan nodig waarbij onder andere onderzoek naar de samenwerking in het gebied nodig is. Hiermee zijn we aan de slag.

Oosterkade/BlueCity/Maasboulevard (planfase)

De herinrichting van de openbare ruimte van de Maasboulevard, BlueCity-locatie (voorheen Tropicana) en Oosterkade kan de bereikbaarheid en belevingswaarde van het gebied vergroten. Door delen van de boulevard en de kade te vergroenen en parkeerplaatsen te vervangen door hoogwaardige openbare ruimte. De ambitie voor de Maasboulevard is een langgerekt getijdenpark in de lengterichting van de rivier. BlueCity en de omliggende buitenruimte kan dan een trekker voor recreatie zijn.

Getijdenpark Maashaven (initiatieffase)

Het getijdenpark Maashaven bestaat uit een geleidelijke overgang van kade naar water. Hierdoor ontstaat openbare ruimte, natuurwaarde en beleving van het getijde. Daarnaast verbindt het de stad weer op een aantrekkelijke wijze met de haven. Uitgangspunt hierbij is om een duurzame binnenvaarthub te realiseren door de ligplaatsen van de binnenvaart te herschikken. Op 21 februari heeft het college van B en W de ontwikkelvisie Maashaven vastgesteld. Hiermee is de mogelijkheid gecreëerd voor het Havenbedrijf om een nieuwe indeling van de ligplaatsen voor de binnenvaart te realiseren. De nieuwe indeling biedt eigentijdse ruimte aan de binnenvaart en tegelijkertijd komen er wateroppervlaktes vrij voor nieuwe ontwikkelingen. Een van de ontwikkelingen waar nu naar wordt gekeken is of een getijdenpark in de Maashaven mogelijk is. De financiering hiervoor is nog niet rond. Ook zijn Havenbedrijf Rotterdam en de gemeente het erover eens dat in de toekomst een brug over de Maashaven mogelijk moet zijn. Verder is nog aanvullende besluitvorming nodig bij het Havenbedrijf Rotterdam over een nieuw ligplaatsenplan voor de binnenvaart.

Rotte

Doelen

- meer activiteiten op en langs de Rotte
- aantrekkelijke kades, pleinen, parken
- verbeteren bereikbaarheid en toegankelijkheid door vaarroutes
- versterken unieke karakter van natuurlijke plezierrivier
- realiseren Rottefietspad vanuit het centrum naar het buitengebied

Toekomstvisie

Afgelopen jaar is samen met Delva Landscape Architects, Witteveen + Bos en SKONK gewerkt aan een toekomstvisie voor het binnenstedelijke deel van de Rotte. Hier zullen we de belangrijkste speerpunten uit deze visie toelichten.

Een grote kwaliteit van de Rotte is dat de rivier en de rivieroever

een verbinding vormen tussen de bruisende stad Rotterdam en zijn rustig ommeland met verschillende landschappen en recreatiegebieden. Met een totale lengte van 18 km heeft de Rotte een erg overzichtelijke lengte, die goed te fietsen, varen of (deels) te belopen is. De ambitie voor de Rotte is om de rivier en zijn omgeving te zien als een centrale buitenruimte, midden in het hart van Rotterdam. Een ruimte die de uitstraling van Rotterdam versterkt en voor een betere leefkwaliteit zorgt.

Prioritering en rode draad aanpak

We leggen vanuit het programma Rivieroever de prioriteit bij het binnenstedelijk gebied van de Rotte. Juist in dit gebied liggen de grootste kansen om de kwaliteiten die het buitenstedelijke gebied van de Rotte heeft, verder de stad in te trekken en te zorgen voor een aantrekkelijke groene verbinding tussen hartje stad, de relatief stenige oude stadswijken, en het buitengebied.

De focus op de binnenstedelijk Rotte biedt de meeste kansen,

maar is direct ook het gebied waar veel werk aan de winkel is. Voor de uitvoering ligt de focus eerst op de linkeroever; de Crooswijkse kant. De kades in Noord zijn enige jaren geleden aangepakt, waardoor daar al veel kwaliteit is toegevoegd aan de aanliggende woonwijken. In de Linkerrottekade is lange tijd weinig geïnvesteerd terwijl deze kant van de Rotte de beste mogelijkheden biedt om de verbinding te maken tussen het centrum en het buitengebied.

De rode draad in de aanpak richt zich op het inrichten van de Rotte als aantrekkelijke buitenruimte door het versterken van de groene zone de stad in, het bieden van aantrekkelijke wandel- en fietsroutes om het gebied te ontsluiten, het weghalen van belemmeringen en onderbrekingen, het vergroten en versterken van de eigen identiteit van de rivier en het creëren van mogelijkheden voor pleziervaart. Daarnaast werken we aan de waterkwaliteit en kwantiteit van de Rotte in combinatie met de bredere wateropgave voor de stad. En tot slot zetten we in op placemaking waarbij de activering en

LEVENDIG

AANTREKKELIJK

TOEGANKELIJK

KARAKTER

Overzichtskaart Rotte
~ DELVA Landscape Architects / Urbanism

Rotte van oorsprong tot dam
~ DELVA Landscape Architects / Urbanism

programmering een belangrijke rol speelt. Hieronder wordt elk van deze maatregelen uit de aanpak kort toegelicht.

Rotte als geheel benaderen: van oorsprong tot dam

Om de Rotte en zijn stroomgebied ook als geheel te benaderen is geïnvesteerd in de samenwerking en het ontwikkelen van een gezamenlijke ambitie met de verschillende beheerders en belanghebbenden van de Rotte, het recreatieschap Rottemeren, Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard, Rotterdam en de Stichting Plezierrivier de Rotte.

De Rotte draagt daarmee een grote belofte in zich om een groene rivier te worden die echt helemaal doorloopt tot in het centrum van Rotterdam bij het stadswater van de Delfsevaart, Steigersgracht en Leuvenkolk. En om daarmee een langgerekte groen/blauwe

buitenruimte te zijn in de stad waar allerlei recreatieve activiteiten mogelijk zijn, zoals een wandeling, fietstochtje naar het buitengebied of andersom, ruimte voor kinderen om te spelen, een stukje te varen of een buitensport te beoefenen.

De historische betekenis van de Rotte, de prachtige plekken langs het water en de potentie van de doorgaande structuur pleiten voor het krachtig neerzetten van de rivier als een element. Hiermee kan de Rotte de positie als groene levensader in de stad terugwinnen.

Versterken van de groene zone:

Het rondje Rotte in het buitengebied is alom bekend bij fietsers, maar kan ook voor andere gebruikers zoals wandelaars en buitensporters aantrekkelijker ingericht worden. Deze groene zone trekken we verder de stad in, de stenige wijken Oude Noorden

en Crooswijk in. Juist in dit gebied, langs de oude Begraafplaats Crooswijk, de Crooswijkse Bocht en bij het park bij de Zwaanshals is ruimte om flauwe parkachtige oevers te creëren met brede natuurvriendelijke oevers met waterplanten en ruimte voor ligweiden en natuurspeelplekken. Het versterken van de groene zone gaat verder dan alleen langs de oevers. De wereld van de Rotte strekt zich immers uit tot ver langs, over en aan de oevers tot in de aanliggende pleinen, buurten en wijken. Van hieruit zijn verbindingen naar het water van cruciaal belang. Zo willen we de Crooswijksebocht, het Schuttersveld, Noordplein, het Marktplaatsplein van de Binnenrotte en het Grotekerplein veel meer als onderdeel van de rivier ontwikkelen. Dit zijn de verblijfsplekken, die door het faciliteren van allerlei activiteiten zoals horeca met terrassen aan het water, verhuur van boten en aanlegvoorzieningen, speelplekken voor kinderen zowel voor direct omwonenden

als voor een grotere groep recreanten/toeristen in de toekomst aantrekkelijk kunnen zijn.

Routes aantrekkelijk en groener maken

De Rotte leent zich uitstekend om langs te wandelen en fietsen. Een aantal barrières onderbreekt echter de continuïteit: het gaat om barrières bij Pompenburg, Goudsesingel en de bocht Lombardkade. Het aanpakken van deze barrières is van essentieel belang om de kwaliteit van de Rotte ook echt tot in het centrum beleefbaar te maken. Dit is een opgave die niet alleen het programma Rivieroevers raakt, maar juist in samenhang met het 'Fietsplan Rotterdam 2016-2018' van de gemeente, de provincie en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag opgepakt dient te worden. Daarnaast zijn er raakvlakken met het 'Parkeerplan Rotterdam 2016-2018'. Hierin is het streven om parkeerplaatsen uit de buitenruimte (hier langs de kades) naar de parkeergarages te verplaatsen.

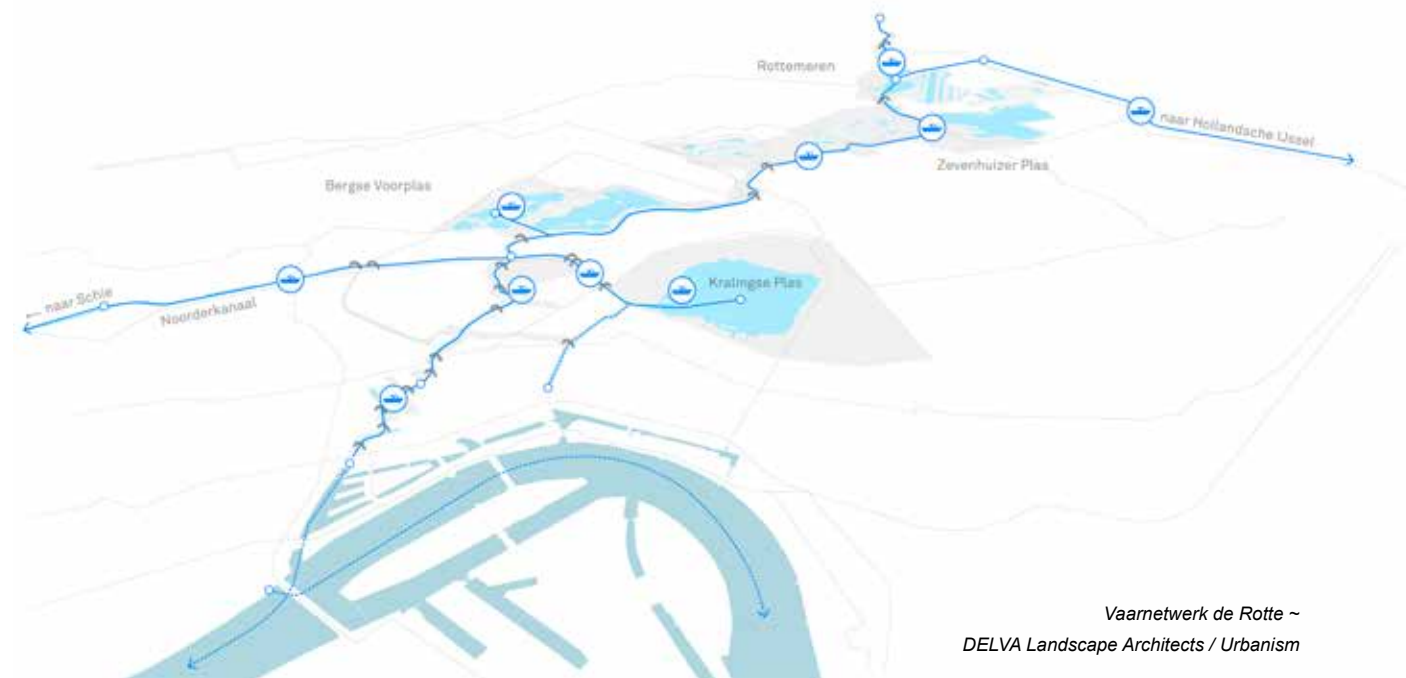
De groene Rotte is nu herkenbaar vanaf Hillegersberg (na de onderdoorgang met de A20). Door de kades te voorzien van een doorgaande groene zone, waar ruimte is voor gras en bomen, zal de groene ontspannen uitstraling tot ver in de binnenstad te zien zijn. Het gebied van het Zwaanshals en de Zaagmolenkade in Noord krijgen bijvoorbeeld een mooie groene verbinding met het stedelijke winkel- en uitgaansgebied van het Laurenskwartier.

Vergroten en versterken van de eigen identiteit van de Rotte

De doorgaande routes langs en op de Rotte zijn herkenbaar door een eigentijdse uitstraling en vormtaal. Daarnaast introduceren we de Rotte deksloof, die qua vormgeving refereert aan de historie van de Rotte, die interessante plekken markeert en bezoekers voorziet van de nodige informatie. De voorgestelde maatregelen dienen de Rotte haar eigen identiteit te geven binnen het spectrum van de Rotterdamse wateren.

Waterkwaliteit, waterkwantiteit en kades

Om de groeiende relatie tussen de stad en de Rotte te ondersteunen, is een aanpak van de waterkwaliteit van de rivier nodig. Een betere waterkwaliteit maakt het aantrekkelijker om de Rotte te gebruiken voor waterrecreatie en voor herontwikkeling

Vaarnetwerk de Rotte ~
DELVA Landscape Architects / Urbanism

en programmering van de aanliggende bebouwing. De slechte waterkwaliteit komt vooral door geringe doorspoeling van de rivier en door de grote hoeveelheid nutriënten in het water. Dit is op te lossen door het doorspoelen van de Rotte met relatief schoon water vanuit de Maas en het vergroenen van de rivier.

Naast de waterkwaliteit is de waterkwantiteit een probleem in de binnenstad. De Rotte kan een bijdrage leveren aan deze opgave, door regenwater direct naar het oppervlaktewater van de Rotte te leiden en zo buffercapaciteit van formaat te generen voor de stad. De kades langs de rivieren zijn heel kansrijke plekken om te combineren met de ambities van Stadsbeheer Rotterdam en het Hoogheemraadschap op het gebied van klimaatadaptatie. Zij willen de waterbergingscapaciteit vergroten in Rotterdam om hoosbuien op te kunnen vangen in de stad. Het Hoogheemraadschap en Stadsbeheer omarmen de uitwerking van de buffercapaciteit in de Rotte en zijn bereid een financiële bijdrage te geven per afgekoppeld deel van de kades.

Bij de herinrichting van de kades langs de Rotte streven we daarom steeds naar afkoppeling van de kades direct op de Rotte.

De inrichting zal het mogelijk maken voor vastgoedeigenaren om de regen die in de regenpijpen verdwijnt af te wateren op de openbare ruimte, waardoor het riool minder belast wordt. Bij herinrichting van pleinen zoals het Noordplein en Grotekerkplein zijn maatregelen mogelijk om grotere woongebieden rondom deze pleinen af te koppelen van het riool en het water te bufferen op de pleinen.

Pleziervaart

De pleziervaart in Rotterdam is een grote kans voor de stad. Dit doen we in navolging van andere grote en kleine steden als Gouda, Haarlem, Utrecht en Amsterdam, die de pleziervaart al verder hebben uitgebouwd. Ook hebben we als voorbeeld de succesvolle sloepenhaven bij de Red Apple (ontwikkeld samen met stichting Erfgoedhavens). Met het programma Rivieroevers willen we de pleziervaart beter op de kaart zetten in Rotterdam. Er is een ontwikkelstrategie voor de binnenstedelijke sloepenhaven aan de Rotte, waarbij we nu al een plan maken om aanlegvoorzieningen voor kleine sloepen te faciliteren. Bij ophoging van de St. Jacobsbrug, kan dit op termijn worden uitgebouwd naar z'n volle potentie. De ligplaatsen zullen bestemd zijn voor passanten

die in de stad even een drankje willen drinken, of voor de verhuur van sloepen aan mensen die wel willen varen maar geen boot in hun bezit hebben en uiteraard ook voor omwonenden die graag een ligplaats willen hebben direct bij hun woning. Het verbeteren van het vaarnetwerk voegt een heel nieuw type programmering en gebruik toe aan de stad en kan een vliegwiel zijn voor verschillende ontwikkelingen in de binnenstad en het activeren van de ruimtes en bebouwing langs de Rotte.

Placemaking

Naast de fysieke ingrepen focust het toekomstperspectief op de activering en agendering van de Rotte, waardoor de plekken langs de rivier transformeren in bestemmingen voor bewoners en recreanten. Het gaat hierbij niet alleen om voorzieningen zoals uitspanningen en aanlegvoorzieningen, maar ook om het faciliteren van mogelijkheden voor tijdelijke programmering. Denk aan een verplaatsbaar paviljoen of aan de organisatie van kleinschalige evenementen. Er zal niet alleen aandacht zijn voor de buitenruimte, maar ook de activering van de plinten is van groot belang. Hierbij is het essentieel om lokale ondernemers, initiatieven en verenigingen aan te haken om zo op hun behoeften aan te sluiten en draagvlak te creëren. In het toekomstperspectief voor de Rotte zijn focusgebieden aangewezen waar activatie en het aanbieden van goede programmering de meeste potentie hebben. In de Crooswijksebocht krijgt dit proces al concreet vorm in 2017.

Terugblik op het afgelopen jaar

Het afgelopen jaar is op verschillende manieren gewerkt aan de Rotte. Enerzijds door de Rotte bekender en zichtbaarder te maken als aantrekkelijke locatie, door het organiseren van evenementen en het versterken van samenwerkingsverbanden langs de Rotte. Anderzijds werken we aan concrete projecten. Hierbij onderscheiden we projecten in de uitvoeringsfase, de planfase en de kwartiermakersfase (of initiatiefase).

Communicatiestrategie

Voor de Rotte zetten we qua communicatiestrategie ook in op het zichtbaar maken van wat recreatief mogelijk is op de rivier, zowel voor ondernemers als qua evenementen en recreatie. De communicatie wordt verzorgd door derden en we ondersteunen die waar dit versterkend werkt met onze communicatiekanalen. Rotterdam wil slechts facilitator en matchmaker zijn in de opstartfase tot andere partijen die rol over kunnen nemen. Stichting Plezierrivier en het Recreatieschap zijn hierin belangrijke partners. Daarnaast zetten we in op het versterken en enthousiasmeren van het netwerk. Hiervoor organiseert stichting Plezierrivier ieder kwartaal een Rotte café.

Activiteiten om recreatiemogelijkheden te ervaren

In 2016 hebben er veel activiteiten plaatsgevonden van een schoonmaakactie tot picknick. Hierdoor kwam de Rotte op verschillende manieren onder de aandacht in de media en zien we dat de Rotte steeds meer tot bloei komt:

- **Rotte Winterspelen**
Activiteiten langs de Rotte zijn talrijk en beginnen al vroeg in het jaar met de Rotte Winterspelen die georganiseerd worden door stichting De Stad Uit! De Winterspelen aan de Rotte heeft Rotterdammers in contact gebracht met groene locaties en initiatieven rondom de Rotte. In het koude, grijze seizoen is dit een onvergetelijk natuurevenement.
www.destaduit.nl/winterspelen-evaluatieverslag

‘De Rotte is een parel in de stad, een stukje openbare ruimte van hoge kwaliteit met ontzettend veel potentie. Laten we het plezier van deze rivier zichtbaar maken en de Rotte tot plek maken waar je als stedeling heerlijk kunt genieten.’

~ Eddy Kaijser (Studio ID Eddy, Rotte Picnic Island)

- **Schoonmaakactie en RotteSwim**
Op 26 juni is er een grootscheepse schoonmaakactie op touw gezet voor de Rotte, georganiseerd door de mensen van Rotte Swim, met duikers, heel veel vrijwilligers, de Plastic Whale, Stadsbeheer en het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard. Dit als voorbereiding op de Rotte Swim Experience van zondag 3 juli. Toen heeft een groep van ruim 200 zwemmers in etappes gezwommen: van de Prinses Irenebrug tot in het centrum van Rotterdam.
www.010swim.nl/rotte-schoonmaak-actie
www.010swim.nl/events/evenement/rotte-swim-experience

Rotte Swim ~ Evert Buitendijk Fotografie

Terras aan de Rotte ~ Peter Schmidt

Groene Oevers ~ De Rotte

- **Picknick Island**
Datzelfde weekend vond Picnick Island plaats; het hele weekend muziek, eten en activiteiten op twee eilanden op de Rotte bij het Noordplein en de Crooswijkse Bocht. De Stichting Plezierrivier de Rotte heeft al deze activiteiten via marketing en communicatie gepromoot en doorontwikkeld tot de Rotte Waterweek
www.picnicisland.nl
www.derotte.nl/rottewaterweek
- **Muziek op de Rotte**
Tot slot was er in september bij het Noordplein een weekend lang het festival 'Muziek op de Rotte' met klassieke muziek, jazzmuziek en een jongerenpodium. Dit is al jaren een succesvol zelfstandig initiatief aan de Rotte.
www.muziekopderotte.nl

Samenwerking langs de Rotte

Deze activiteiten zijn ondernomen door creatieve en sociale ondernemers langs de Rotte en op verschillende manieren gefaciliteerd door het programma Rivieroevers. Voor deze aanpak is gekozen, omdat het aanhaakt op de energie en betrokkenheid van Rotterdammers, die de omgeving van de Rotte waarderen en dat ook met anderen willen delen. Het draagt direct bij aan de doelstelling om de rivieren te verlevendigen. Door de initiatieven te koppelen aan de inzet van het programma Rivieroevers

voor de rivier de Rotte zijn verbindingen gemaakt met andere initiatiefnemers, doelgroepen en doelstellingen voor de rivier. Hierdoor ontstaat toegevoegde waarde zoals bijvoorbeeld heldere informatievoorziening en betere marketing van de Rotte. Ook het komend jaar zetten we hierop in.

Organisatie Rotte cafés

Ook organiseert stichting Plezierrivier de Rotte elke drie maanden de druk bezochte Rotte cafés. Hier pitchen zowel publieke partijen als Rotterdam en private initiatiefnemers of belangenpartijen ideeën, plannen en initiatieven. Aansluitend volgt het gesprek met elkaar over mogelijkheden om samen op te trekken en zo meerwaarde te creëren. Jaap Smit, commissaris van de Koning provincie Zuid-Holland bracht afgelopen zomer een bezoek aan een aantal Rotterdamse vaarondernemers, de stichting Plezierrivier de Rotte en Rotterdam om te praten over de potentie voor ontwikkeling van de Pleziervaart in de provincie Zuid-Holland. Zowel de provincie als Rotterdam hebben de ambitie om de pleziervaart in Rotterdam op de kaart te zetten. En de intentie om daar een bijdrage aan te willen leveren.

Inzet gebiedsmarketing

De stichting Plezierrivier de Rotte, het recreatieschap Rottemeren en Rotterdam slaan in 2017 hun handen ineen om gezamenlijk de bekendheid en mogelijkheden van de rivier de Rotte te vergroten. Met het ontwikkelen van een gezamenlijke marketing-

en communicatiestrategie voor het gebied de Rotte kunnen doelgroepen vanuit Rotterdam, Zuidplas en Lansingerland op een heldere manier inzicht krijgen in de meerwaarde van de Rotte voor hun leefomgeving en de recreatieve mogelijkheden. Daarnaast kan een veel grotere klantenbasis ontstaan voor de ondernemers aan de Rotte.

Samen met een bureau gespecialiseerd in gebiedsmarketing en met de drie betrokken gemeenten, het Recreatieschap, Stichting Plezierrivier de Rotte en ondernemers in Rotterdam en het Rottemerengebied zal in de eerste helft 2017 een marketingstrategie en uitvoeringsplan gemaakt worden. Hiermee willen we het eigenaarschap bij ondernemers verder stimuleren.

LANCS EN OP DE ROTTE (DEEL 2)

[illegible]

DISCUSSION AND CONCLUSIONS

Journal of Management Education 33(10)

De kleine font water voor de kleine en gemiddelde visvijver kan het water schuldgevoel. De water onder meer tuingrassen, twee bomen en drie vijvers op de uit

Kees Temershuizen brengt riviervierde per kilometer in kaart

Still a threat Since the assassination in 1968, the security forces in the region have been able to keep the situation under control. But the threat of a resurgence of violence remains a possibility, and the security forces are still on high alert.

© 2000 Blackwell Science Ltd *Journal of Internal Medicine* 247: 391–397

De laatste jaren is de Nederlandse economie sterk aan het aantakken. Het aantal werkgelegenheid is sterk toegenomen, de inflatie is laag, de export is sterk toegenomen, de overheidsfinanciën zijn sterk verbeterd. Dit alles heeft tot een sterke groei van de Nederlandse economie geleid. De Nederlandse economie is nu een van de sterkst groeiende economieën in de wereld.

Jerninghus was het Remonstrantse water veniaal het domein van vechtschepers en vuilballen. En anderszins met droegen af kate

[illegible][illegible]

de droogten. Kouligge planten, zoals Maai is niet opgenomen in de voedselrekening omdat het door de grote schepers niet wordt gegeten. Maar de maaiers en de maaiersplanten worden ook bedekt met de bodem van de droogten. Naast de droogten zijn er ook droogten die worden bedekt met de bodem van de droogten. Deze droogten worden ook bedekt met de bodem van de droogten.

Anchordansae
affetto da
Anchordansae
Affetto da
anchordansae
anchordansae

Author	Year	Country	Sample Size	Findings
Wang et al.	2005	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2006	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2007	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2008	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2009	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2010	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2011	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2012	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2013	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2014	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2015	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2016	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2017	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2018	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2019	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2020	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2021	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2022	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2023	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2024	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.
Wang et al.	2025	China	1,000	High levels of anxiety and depression in children of parents with mental illness.

© Springer

Comaritan leggen, murelle opdooen en gerietten van één van die m.
Ruttenweien in Bleswerk wat druktsocht en saamekens.

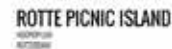
[Home](#) [Hikaru](#) [Agenda](#) [Vraag & Antwoord](#) [KSA & Win](#) [Contact](#)

© 2005 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 258: 105–112

Check
Auditor's name: _____

Voorafgaande aan de vergadering is een CEO-brief
gevoerd met het thema 'het belang van samenwerking'.
Prinses Beatrix heeft de CEO's van de Nederlandse
overheidsinstellingen ontmoet en heeft hen uitgenodigd
aan de vergadering te deelnemen. De CEO's van de
overheidsinstellingen hebben hun aanwezigheid
aangekondigd. De vergadering zal worden
gevoerd op vrijdag 11 september 2008.

© 2000 Blackwell Science Ltd

Projecten

Grotekerkplein (planfase)

De uitvoering van het nieuwe park op het Grotekerkplein is in 2016 gestart. Eind april 2017 is het park opgeleverd. Vanuit programma Rivieroevers zijn de kansen voor het verbinden van de groene parken en pleinen aan de Rotte als kans benoemd voor aantrekkelijke verblijfsplekken met ruimte voor activiteiten. Het Grotekerkplein is het eerste plein waarbij we er voor zorgen dat het plein direct aan de Rotte komt te liggen. De kade wordt hiervoor heringericht. Daarnaast zal in het kader van de klimaatverandering

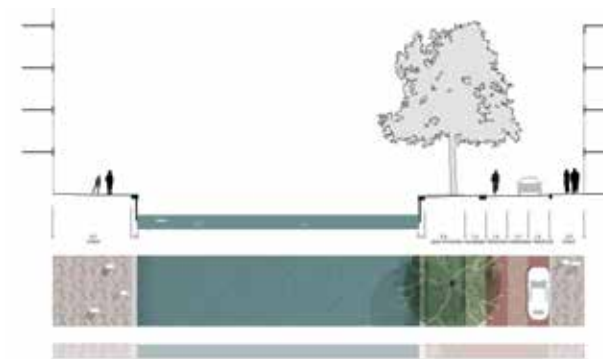
het regenwater dat op het plein en de kades valt niet langer in het riool stromen, maar via spuwers direct op de Rotte afwateren. Het wordt de plek op het plein waar je lekker aan het water kan zitten en waar mensen in of uit hun bootje kunnen stappen om iets te drinken of eten bij een van de horecagelegenheden aan het groene plein. We starten de uitvoering in aansluiting op de herinrichting van het plein zelf.

Rotteprofiel Lombardkade ~ DELVA Landscape Architects / Urbanism

Rotteprofiel Schutterskwartier (planfase)

In het voorjaar 2017 zijn we begonnen met de kade bij het Schutterskwartier. Hier wilden we het eerste stukje Rotteprofiel vervangen. Bij de uitwerking bleken er belangrijke overwegingen te zijn waardoor we er uiteindelijk voor hebben gekozen om het Rotteprofiel slechts in aangepaste vorm toe te passen. In het kader van de herinrichting buitenruimte van het Schutterskwartier krijgt de rijweg aan beide zijden geasfalteerde fietspaden. De groene zone voor voetgangers nemen we in een latere fase mee in de aanpak Crooswijksebocht. Om een impressie te krijgen van het Rotte profiel is een uitwerking van het Rotte profiel bij de Lombardkade opgenomen.

Uitgewerkt Rotteprofiel Lombardkade ~ DELVA Landscape Architects / Urbanism

Impressie Grotekerkplein

Vaarknooppuntennetwerk (planfase)

In 2017 is gestart met de uitvoering van het vaarknooppuntennetwerk. Begin juli vindt de opening plaats. Dit laagdrempelige bewegwijzeringssysteem maakt de Rotterdamse vaarwateren bij het publiek meer bekend door knooppuntenbordjes. Het systeem zal ook via een kaart beschikbaar zijn, die we via Rotterdam Tourist Information en lokale watersport en horeca ondernemers zullen verspreiden. De knooppuntenbordjes en kaart geven de vaarmogelijkheden voor motorkajuitboten, sloepen en kano's aan. Dit vaarnetwerk sluit aan op het regionale vaarnetwerk richting Delft, Gouda, Midden Delfland en het Groene Hart en de rest van Nederland.

Aanlegsteigers voor pleziervaart (planfase)

De ontwikkeling van de pleziervaart heeft veel potentie. Bijvoorbeeld als factor om bezoekers aan te trekken, maar ook voor de leefomgeving vergroot het de aantrekkingskracht. De eerste stap die we daarin kunnen zetten is om het centrum van de stad aan te sluiten op het vaarnetwerk. Daarom doen we een proef door aan de Rotte in het Laurenskwartier bij de Lombardkade een aanlegsteiger te realiseren. Bij de Lombardkade ligt om de hoek het Marktplaatsplein de Binnenrotte met zijn grote aanbod aan horeca. Zo kan men met een bootje niet alleen over de Rotte naar het buitengebied varen, maar krijgt het centrum van de stad ook een bestemming in het vaarroutennetwerk. De aanlegsteiger dient als aanlegplek voor passanten, die daar een aantal uren hun bootje kunnen aanleggen. Daarnaast realiseren we er ook drie ligplaatsen voor sloepverhuur. Daar gaat een ondernemer sloepen verhuren.

Het Rotte fietspad (initiatieffase)

De kades van de Rotte zijn aantrekkelijke routes waarlangs mensen vanuit de stad naar het buitengebied kunnen gaan en vice versa. In de toekomst kan men er dan direct recreëren. De kruisingen Lombardkade/Goudsesingel en Lombardkade/Pompenburg vormen twee hindernissen in deze route. Door deze twee knelpunten op te lossen, kunnen fietsers, wandelaars, en buitensporters op een aantrekkelijke manier langs de Rotte fietsen, wandelen en skaten.

Met het gezamenlijk uitwerken van het toekomstperspectief voor de Rotte, is ook richting gegeven aan het oplossen van deze belangrijkste knelpunten. Aantrekkelijke en continue routes zijn speerpunten in de aanpak. In de huidige initiatieffase is voor het oplossen van de knelpunten Lombardkade/Goudsesingel en Lombardkade/Pompenburg breed draagvlak georganiseerd, bijvoorbeeld bij Bureau Binnenstad, afdeling Verkeer&Vervoer en de gebiedscommissie Crooswijk. Er is een schetsontwerp en een raming uitgewerkt. De kosten voor de uitvoering zullen gedragen worden vanuit het programma Rivieroevers, programma Binnenstad en de fietsbudgetten van Verkeer&Vervoer. Het doel van het fietspad langs de Rotte is om de ontbrekende schakel langs de Rotte tussen het centrum en het buitengebied te realiseren zodanig dat wandelaars, fietsers en buitensporters via aantrekkelijke groene kades naar het centrum en de oude stadswijken van Rotterdam kunnen, of naar het buitengebied kunnen gaan.

Leuvekolk (initiatieffase)

De sluis die de uitwisseling van water tussen de Rotte en de Maas mogelijk maakte bij de Leuvekolk is jaren geleden vervallen. Hierdoor blijft het water te lang in het binnenstedelijk deel van de Rotte en is de waterkwaliteit slecht. Voorgesteld is om dit probleem integraal aan te pakken en niet alleen de waterkwaliteit te verbeteren, maar ook de kade hier aan te

pakken. In het afgelopen jaar is een integraal voorstel uitgewerkt voor een schoonwaterinlaat, een vispassage en heraanleg van de kades. Dit voorstel is tot stand gekomen en wordt gedragen en gefinancierd door Havenbedrijf Rotterdam, Hoogheemraadschap van Schieland en Delfland, Rijkswaterstaat en Rotterdam. In 2017 start de planfase.

Crooswijksebocht (initiatieffase)

In de stenige oude stadswijken Crooswijk en Het Oude Noorden is weinig aantrekkelijk groen verblijfsgebied. De Rotte die door dit gebied stroomt biedt hiertoe alle mogelijkheden. Denk aan brede natuurlijke oevers met speelmogelijkheden, aantrekkelijke kades met aanlegsteigers, ruimte voor ligweides en horeca met terrassen. De entree van begraafplaats Crooswijk kan weer prominent aan de Rotte komen. Hier hebben zich al verschillende initiatiefnemers gemeld met initiatieven die we zowel in de plint van de bestaande bebouwing als in de buitenruimte kunnen faciliteren. En daarmee op de korte termijn deze locatie en de potentie die het heeft al op de kaart kunnen zetten. De Stichting Plezierrivier de Rotte, die ook concreet een plek in de plint krijgt in de vorm van een Rotte café, heeft aangegeven hier een rol te willen nemen in de coördinatie van dit zogenaamde placemaking traject. De initiatieven die vanuit placemaking op korte termijn plaatsvinden en aangeboden worden aan omringende bewoners vormen een goede testomgeving om te bepalen wat op de lange termijn haalbaar is.

Ontwikkeling pleziervaart Rotterdam en binnenstedelijke sloepenhaven (initiatieffase)

We verbeteren het vaarnetwerk door bijvoorbeeld steigers aan te passen voor pleziervaart en peilaanduidingen aan te geven bij bruggen. We stellen een vaarverbeterplan op waarin ook maatregelen staan gericht op verhoging van bruggen, aanpassen van sluizentijden en borging van de doorvaarhoogte van nieuwe bruggen. Op termijn breiden we de vaarmogelijkheden uit, bijvoorbeeld door een verbinding te maken met de Zevenhuizerplas en Bentwoud. In samenwerking met stichting Erfgoedhavens werken we een ontwikkelstrategie en planstudie uit voor een binnenstedelijke sloepenhaven.

Schie

Doelen

- vergroten levendigheid door verbinden Schie – Oud Overschie – Delfshaven
- aantrekkelijke en meer groene kades, verbeteren waterkwaliteit
- verbeteren recreatieve vaarroutes
- versterken unieke karakter

Terugblik op het afgelopen jaar

Vanuit het programma zetten we voornamelijk in op de Maas en de Rotte omdat hier al meer betrokkenheid en energie is. Veel ondernemers zijn hier actief en we voeren kleine projecten uit. Bij de Schie blijven we alert op potentiële kansen om initiatiefnemers verder te helpen en zodra er meer gebeurt rondom deze oevers, haken we hier als programma op in. We zien wel bewonersinitiatieven ontstaan. Afgelopen jaar heeft bijvoorbeeld de Landelijke Opschoondag plaats gevonden. Dit begon met een bewoner uit Overschie die elke dag even met de vuilniszak een klein stukje langs de Schie opruimde. Dit jaar heeft hij de actie aangemeld bij de Landelijke Opschoondag en hebben honderd mensen zich ingezet voor hetzelfde doel; opgeruimde Schieoevers.

Het afgelopen jaar hebben we aan drie concrete projecten gewerkt bij de Schie. We hopen dat deze faciliteiten stimulerend werken en ook hier een groeiend netwerk zal ontstaan, waarmee we door samen te werken meer zichtbaar maken van wat mogelijk is op de rivier de Schie.

Projecten

Grote Kerk Oud Overschie en Landgoed De Tempel (uitvoeringsfase)

Bij de dorpskern, de Kerk van Oud Overschie maken we aanlegplaatsen voor sloepen. Bij de buitenplaats De Tempel maken we aanlegplaatsen voor sloepen en een op- en afstapplaats voor een rondvaartboot. Op een andere plek aan de Schie bij de

LEVENDIG

AANTREKKELIJK

TOEGANKELIJK

KARAKTER

Voorhaven in Delfshaven is de kademuur toe aan vervanging. In samenwerking met de beheerafdeling is besloten om van dit vervangmoment gebruik te maken en een passantensteiger voor bootjes met aanlegplaatsen te maken. Recreanten kunnen hier aanmeren om het pittoreske Delfshaven te bezoeken en gebruik te maken van de leuke horeca gelegenheden.

Bochtafsnijding Schie (uitvoeringsfase)

Bij de Schie bouwen we de komende maanden een aantal aanlegsteigers om de pleziervaart op de Schie te stimuleren. De prachtige routes zijn nog relatief onontdekt en meer faciliteiten kunnen er voor zorgen dat het recreatief gebruik van de Schie toeneemt en er meer mensen kunnen genieten van deze mooie rivier.

Wat vieren we volgend jaar?

Het jaarbericht laat zien dat het programma Rivieroevers een bloeiende start heeft gehad. Er is gewerkt aan meer dan twintig projecten en de eerste projecten zijn reeds afgerond. Voor de Rotte is met breed draagvlak het toekomstperspectief opgesteld. Dit biedt de basis voor de toekomstige ontwikkelingen. Dit jaarbericht laat ook zien dat niet alleen Rotterdam mooie stappen heeft gezet, maar dat juist ook veel verschillende partijen werken aan het geven van een boost aan de Rotterdamse rivieren. In 2017 hopen we opnieuw mooie resultaten te vieren.

Communicatie, educatie en samenwerking

Het komende jaar zetten we de ingezette communicatiestrategie voort. We willen de rivieren meer bekend en beleefbaar maken en zullen daarvoor opnieuw een mix aan communicatiemiddelen inzetten van struintochten tot wellicht een nieuwe aflevering in de natuurserie De Nieuwe Wildernis. Daarbij gaan we op zoek naar mogelijkheden in samenwerking met het programma 'De rivier als getijdenpark' om kinderen via educatief materiaal te laten zien en ervaren wat de rivieren te bieden hebben.

De samenwerking met ondernemers, bewoners, maatschappelijke organisaties en andere overheden willen we versterken om met elkaar de rivieren verder te ontwikkelen. Hiervoor zullen we aansluiten bij ondernemersbijeenkomsten (of hiervoor een bijeenkomst organiseren als dit nodig is) zodat we kunnen vertellen wat de mogelijkheden zijn of het gesprek kunnen faciliteren hierover.

Wat verwachten bij de drie rivieren?

Voor het binnenstedelijk deel van de Nieuwe Maas verwachten we de toekomstvisie in de loop van 2017 te kunnen aanbieden.

Bij de Rotte zullen de activiteiten op en langs de Rotte ook dit jaar georganiseerd worden soms in dezelfde vorm, soms in een ander jasje. Het biedt Rotterdammers de gelegenheid om de mogelijkheden van recreatie te ervaren. De evenementen en festivals op en rondom het water brengen de Rotte op een positieve manier voor het voetlicht. In 2017 willen we

als matchmaker onze rol vervullen en in samenwerking met verschillende partners de programmering en activiteiten communicatief ondersteunen. Ook zal een gezamenlijke uitwerking van een gebiedsmarketingplan en middelen gefaciliteerd worden die ondernemers kunnen ondersteunen. Hiervoor is een traject gestart met een bureau gespecialiseerd in gebiedsmarketing.

Ook ondersteunen we de Rotte cafés om de verbinding tussen ondernemers in netwerken zowel buitenstedelijk als binnenstedelijk rondom de rivier te versterken. Bij het binnenstedelijke zien we hiervoor kansen. Bij de Schie hopen we dat de kleine projecten een stimulerend effect hebben en partijen in beweging zet.

'Het programma Rivieroevers viert het leven onder en boven water. Nu al trekken duizenden vissen over de Nieuwe Maas heen en weer tussen zee en poldersloten. En straks kunnen nog meer Rotterdammers genieten van de getijdennatuur in hun stad.'

~ Gijs van Zonneveld
(Stichting ARK Natuurontwikkeling)

'Het programma brengt samen met veel particuliere initiatieven de Rotte weer hedendaags tot leven als bron van plezier en ontspanning voor jong en oud.'

~ Marja de Bruyn
(Stichting Plezierrivier de Rotte)

'Als het niet kan zoals het moet, dan moet het zoals het kan. Samen krijgen we het voor elkaar.'

~ Piter Hiddema
(Rijkswaterstaat)

'Samen werken aan de toekomst van de Rotte! De energieke en effectieve samenwerking tussen de gemeente en ondernemers zorgt voor een optimaal resultaat! #coalitieofthewilling oftewel #nietlullenmaarpoetsen'

~ Laurens Kamerling
(Geen Boot Wel Varen)

Kade NW - Peter Schmidt

Colofon

Stadsontwikkeling
Gemeente Rotterdam

Beeldmateriaal:

Peter Schmidt

Arnoud Verhey

Eddy Kaijser

Joep Boute

Roel Dijkstra

Paul Martens

Evert Buitendijk Fotografie

De Urbanisten

WHIM architecture

Public Domain Architecten

DELVA Landscape Architects / Urbanism

Twan Teunissen / ARK Natuurontwikkeling

Twan Teunissen / ARK - Kibeo natuur BSO Barendrecht

April 2017

ROTTERDAM.
MAKE IT
HAPPEN.

Gemeente Rotterdam